

УДК 930.2:[572-057.4(477)''28/19'':39:061.2НТШ]
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2024.03.532>

ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА РАКОВСЬКОГО В ЕТНОГРАФІЧНІЙ КОМІСІЇ НТШ

Тамара ПАЦАЙ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4469-250X>

кандидатка історичних наук,
в. о. заступника директора з наукової роботи,
Інститут народознавства НАН України,
проспект Свободи, 15, 79000, Львів, Україна,
e-mail: patsay@nas.gov.ua;

Наукове середовище, яке сформувалося в Етнографічній комісії НТШ на початку ХХ ст. і складалося з І. Франка, Хв. Вовка, В. Гнатюка, М. Грушевського та ін., приваблювало багатьох дослідників, одним з них був І. Раковський. Він почав свої антропологічні дослідження під керівництвом Хв. Вовка, згодом за його ж сприяння отримав європейський вишкіл і сформувався як зрілий учений. У статті досліджуються різні напрямки свідції Івана Раковського в Етнографічній комісії, як-от участь у етнографічно-антропологічних експедиціях, публікаційна та редакційна діяльність, робота на міжнародних конференціях, участь у засіданнях ЕК тощо.

Мета статті — висвітлення участі Івана Раковського в роботі Етнографічної комісії НТШ.

Об'єктом дослідження є внесок Івана Раковського в українську етнологію, *предметом* — діяльність вченого в Етнографічній комісії НТШ.

Джерельною базою статті стали протоколи засідань Етнографічної комісії, Хроніки НТШ та епістолярій, тогочасна періодика.

Хронологічні межі дослідження охоплюють роки життя вченого — 1874—1949.

Методологія дослідження базується на теоретичному аналізі, систематизації і узагальненні, історичному огляді та спостереженнях автора.

Ключові слова: Етнографічна комісія, Наукове товариство імені Шевченка, Іван Раковський, антропологія, етнологія, міжвоєнний період.

Tamara PATSAY

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4469-250X>

Candidate of Historical Sciences,

Scientific Secretary of the Ethnology Institute
of the National Academy of Sciences of Ukraine,
15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine,

e-mail: patsay@nas.gov.ua

ACTIVITIES OF IVAN RAKOVSKY IN THE ETHNOGRAPHIC COMMISSION OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES

Ivan Rakovsky (1874—1949) is a famous Ukrainian scientist. His activities had a great influence on the development of various areas of Ukrainian scientific life, he is known as a popularizer of science, a professor at the Ukrainian Secret University in Lviv, a full member, and later chairman of the SSSH, inspirer and editor-in-chief of the first Ukrainian encyclopedia — the Ukrainian General Encyclopedia.

The scientific environment that developed in the Ethnographic Commission of NTSh in the early twentieth century and consisted of I. Franko, Ph. Vovk, V. Hnatiuk, M. Hrushevsky and others attracted many researchers, one of them was I. Rakovsky. He began his anthropological research under the direction of Ph. Vovk, later with his own assistance received European training and was formed as a mature scientist.

The article explores various areas of Ivan Rakovsky's collaboration in the Ethnographic Commission, such as participation in ethnographic and anthropological expeditions, publication and editorial activities, work at international conferences, participation in meetings of the EC, etc.

Thus, *the purpose of the article* is to explore the main activities of Ivan Rakovsky in the Ethnographic Commission of SSSH.

The object of the study is the contribution of Ivan Rakovsky to Ukrainian ethnology, *the subject* is the activity of the scientist in the Ethnographic Commission of SSSH.

The source base of the article was the minutes of the meetings of the Ethnographic Commission, the Chronicle of the SSSH and the epistolary, the periodicals of that time.

The chronological boundaries of the study cover the years of the scientist's life - 1874—1949.

The research methodology is based on theoretical analysis, systematization and generalization, historical review and observations of the author.

Keywords: Ethnographic Commission, Shevchenko Scientific Society, Ivan Rakovsky, anthropology, ethnology, interwar period.

Вступ. У 2024 році минає 150 років від дня народження та 75 років з дня смерті відомого українського вченого та організатора науки Івана Раковського. Його діяльність мала великий вплив на розвиток різних напрямків українського наукового життя, він відомий як популяризатор науки і автор шкільних підручників, професор Українського таємного університету у Львові, дійсний член, а згодом голова НТШ, натхненник та головний редактор першої української енциклопедії. Непересічна особистість Івана Раковського була об'єктом наукових досліджень різних учених, найповнішим з яких вважаємо працю І. Головацького [1], в якій автор, окрім наукової біографії, умістив також вибрані листи вченого та його праці, і які також будуть використані у цій статті, окрім цього згадаємо праці О. Франко, М. Глушка, М. Чебан, О. Сапеляк [2—5]. У статті ми зосередимо увагу на діяльності Івана Раковського в Етнографічній комісії НТШ, маючи на меті дослідити експедиційну діяльність, роботу на засіданнях Етнографічної комісії НТШ та встановити вплив вченого на розвиток української етнології. Об'єктом дослідження є внесок Івана Раковського в українську етнологію, предметом — діяльність вченого в Етнографічній комісії НТШ. Джерельною основою статті стали протоколи засідань Етнографічної комісії, Хроніка НТШ та епістолярій. Хронологічні межі охоплюють роки життя Івана Раковського (1874—1949). Методологія дослідження базується на теоретичному аналізі, систематизації й узагальненні, історичному огляді та спостереженнях автора.

Основна частина. Іван Раковський народився 24 серпня 1874 р. у сім'ї о. Альбина та Антоніни (з Огоновських) Раковських, його батько був парохом у с. Протеси (тепер Стрийський р-н Львівської області), а після смерті тестя прийняв парохію у с. Чагрів (біля Бурштина), де і пройшли дитячі роки Івана Раковського. У цьому селі у 1884 р. він закінчив народну школу, потім два роки провчився у Станіславівській гімназії, а завершив навчання у Львівській академічній гімназії [1, с. 12]. У гімназії в цей період математику та фізику викладав Петро Огоновський, його дядько по матері. Після завершення гімназії, у 1892 р. Іван Раковський вступив на філософський факультет Львівського університету, де спеціалізувався на природничих науках. У 1899 р. він

склав учительський іспит на право викладати природознавство, математику та фізику в гімназіях і реальних школах з українською і польською мовами навчання та почав роботу у Коломийській гімназії. У 1900 р. Іван Раковський одружився з Софією Грушкевич, подружжя мало двох синів, старший з яких помер у дитинстві, а молодший, Мирослав, — все життя був близьким до батьків, попри труднощі військового, повоєнного часу і еміграції.

З початку 1900-х рр. Іван Раковський починає тісну співпрацю в НТШ, публікувався в Записках НТШ, Літературно-науковому віснику.

3 квітня 1903 р. його обрали дійсним членом математично-природописно-лікарської секції НТШ, це рішення було затверджене на засіданні Виділу 8 квітня того ж року [6, с. 5].

З Етнографічною комісією вчений також був пов'язаний досить тісно ще з початку ХХ ст., головню, це стосувалося його спільних експедицій з Хв. Вовком. Відомо, що у 1903 р. він приймав Хв. Вовка у своєму домі в Коломиї, а також допомагав йому здійснювати антропологічні заміри у коломиїському шпиталі та тюрмі. «У Коломиї Ф. Вовк зібрав антропометричні дані 80 осіб, які знаходились у військовому шпиталі та міській тюрмі, а також до 60 жовнірів у місцевих казармах» [7, с. 422].

Щонайменше у 1906 р. він брав участь у засіданні Етнографічної комісії НТШ, зокрема 7 листопада представляв фінансовий експедиційний звіт, а науковий звіт робив Хв. Вовк на засіданні 21 вересня 1906 р. Йдеться про експедицію на Лемківщину у складі Ф. Вовка, З. Кузеля та І. Раковського, яка розпочала роботу 8 серпня; завдяки їй проведеному досягнуто вагомих результатів: завершено дослідження населення усєї території Українських Карпат, а також зібрано багато старовинних речей, зокрема і для музею НТШ. Під час експедиції було зібрано «150 точних антропологічних помірів і описів», та зроблено близько 400 фотографій (хати, церкви, вбрання), зібрано багату етнографічну збірку (власність д-ра Ф. Вовка) та записано велику кількість етнографічного та лінгвістичного матеріалу [8, с. 14—15].

У липні 1907 р. у листі до В. Гнатюка, секретаря Етнографічної комісії, І. Раковський писав про те, що Хв. Вовк планує продовжити етнографічно-антропологічні дослідження українців та здійсню-

ти експедицію на Галицьку Волинь (Зборів, Броди, Золочів, Кам'янка-Бузька, Жовква, Сокаль, Рава-Руська). У зв'язку з цим він попросив також у вченого контакти осіб, які можуть дати інформацію, оскільки хотів завчасно підготуватися до подорожі з професором [9, с. 179—180]. Цей епізод свідчить про скрупульозне ставлення І. Раковського до проведення досліджень. Зрештою, як відомо, у 1907 р. ця експедиція не відбулася, однак дослідження на цих теренах Іван Раковський таки здійснив самостійно кількома роками пізніше — у 1909 році.

У звіті НТШ за 1909 р. згадувалося, що члени окремих комісій брали участь у наукових подорожах, збирали матеріал для майбутніх видань товариства, зокрема від Етнографічної комісії згадано докторів І. Раковського, що робив антропометричні поміри, та О. Роздольського, який записував пісні за допомогою фонографа [10, с. 9]. Іван Раковський відбув антропологічну експедицію на Бродівщині, під час якої зробив 11 обмірів та зробив велику кількість фото, резюмуючи, про це на засіданні Фізіографічної комісії, що «на сій території доволі чистий український тин, без московських та монгольських домішок, із чистою українською мовою. Людність належить переважно до високих, чорнявих короткоголовців» [11, с. 14].

У 1908 р. Іван Раковський переїхав до Львова та впродовж 20 років він працював у державній українській гімназії (Академічній гімназії), викладаючи природознавство [12, с. 442].

З цього часу спостерігаємо його більшу заангажованість у діяльності НТШ, зокрема у 1909 р. І. Раковський став членом мовознавчої (язикової) та новоствореної бібліографічної комісії [11, с. 20], був членом фізіографічної комісії.

У 1910 р. Іван Раковський став членом Виділу НТШ — він був обраний референтом археологічного відділу музею [13, с. 2], а з 1912 р. входив до Виділу як завідувач музею.

Іван Раковський з часу знайомства підтримував наукові контакти з Хведором Вовком, за сприяння вченого він здійснював самостійні антропологічні дослідження в Костромській губернії [2, с. 153], а також збирав етнографічні матеріали для Петербурзького музею [2, с. 191]. Також завдяки рекомендаціям Хв. Вовка він отримав можливість продовжити антропологічну освіту. Зокрема у 1912/13 н. р., за-

вдяки фінансовій допомозі Міністерства просвіти у Відні та НТШ, він студював антропологію у Санкт-Петербурзькому університеті та працював при Антропологічному товаристві у Санкт-Петербурзі разом з іншими учнями Хв. Вовка — С. Руденком, Д. Золотарьовим, П. Єфименком [14, с. 4], а згодом — стажувався у Паризькій антропологічній школі та в Антропологічній лабораторії Практичної школи вищих студій під керівництвом Леонса П'єра Манувріє [1, с. 24].

25 червня 1914 року на засіданні Етнографічної комісії було порушене питання розширення напрямків студій у «Матеріалах до української етнології», зокрема з огляду на те, «що в осени комісія має надію дістати антропологічні праці, постановлено в «Матеріалах до укр. етнології» завести окремий антропологічний відділ та вибрано його редактором дра Ів. Раковського. При сій нагоді ухвалено «Матеріали» довести під теперішньою назвою до 20-го тому, а від 21 т. підібрати для них иншу назву» [15, с. 22]. Тут йдеться, очевидно, саме про працю «Кости черемісів» І. Раковського, оскільки у листі-відповіді І. Раковського до В. Гнатюка він вже погодився опублікувати свою монографію в «Матеріалах» та повідомив, що негайно звернеться до керівництва математично-природописно-лікарської секції з проханням передати рукопис [9, с. 183—184]. З огляду на вибух I Світової війни ця ініціатива до часу була призупинена.

Під час I Світової війни члени відділу були в різних життєвих обставинах — призвані у військо, опинилися в полоні чи стали біженцями, тому їхні функції потрібно було перерозподілити відповідно до ситуації. Так, обов'язки секретаря Виділу найчастіше виконували др. І. Раковський та др. В. Барвінський [16, с. 2—3]. Окрім того, НТШ клопоталося до Міністерства війни про дозвіл робити антропометричні дослідження на полонених українцях, тоді у цьому клопотанні було відмовлено, хоч одночасно такий дозвіл був наданий І. Раковському як членові Антропологічного інституту у Відні [16, с. 4].

І лише в середині 1918 р., на засіданні Етнографічної комісії 9 червня 1918 р., В. Гнатюк запропонував доповнити комісію антропологами. У зв'язку з цим він висунув кандидатури І. Раковського, Я. Пастернака, С. Рудницького і Г. Колдуняка — усі вони стали членами Етнографічної комісії [17, арк. 5].

На цьому ж засіданні присутні знову повернулися до питання зміни формату МУРЕ, зокрема під час того, як І. Раковський порушив справу друкування антропологічних праць у Збірнику природничої секції, В. Гнатюк запропонував змінити назву на «Матеріали до етнології», — щоб можна було у них містити й антропологічні праці. Комісія погодилася змінити назву на «Матеріали до етнології і антропології» [17, арк. 5]. Одразу зазначимо, що хоч XVII том вийшов під назвою «Матеріали до української етнології», та, все ж, саме в ньому було опубліковано працю Івана Раковського «Кости черемісів».

Це дослідження було написане під час науково-стажування автора у Санкт-Петербурзькому університеті під керівництвом Хведора Вовка. Як уже згадувалося, І. Раковський спочатку подав його до друку математично-природописно-лікарській секції НТШ, однак згодом, на прохання В. Гнатюка, погодився передати його до використання Етнографічної комісії. І. Раковський повідомляв В. Гнатюка, що текст потрібно адаптувати для публікації в МУРЕ, ще в середині 1914 р. він збирався вилучити порівняння, теоретичні узагальнення та дедуктивні висновки, щоб праця відповідала вимогам цього видання [9, с. 184]. Як бачимо з опублікованого тексту, автор намір виконав, разом з тим, складається враження, що матеріал пішов у друк безпосередньо після цього обговорення, — про це свідчить текст присвяти праці Хв. Вовкові, як живому, хоча він раптово помер 29 червня 1918 р. дорогою в Україну.

Після смерті Володимира Гнатюка 6 жовтня 1926 р., голови Етнографічної комісії, саме Іван Раковський на засіданні 19 жовтня 1926 р. порушив питання упорядкування та редагування його матеріалів. А оскільки в середині 20-х рр. НТШ перебувало у перманентній фінансовій кризі, І. Раковський також запропонував обміркувати публікацію матеріалів Гнатюка у виданнях ВУАН [17, арк. 9].

Саме І. Раковський, поряд з І. Свенціцьким, К. Студинським та В. Дорошенком, інформував про «матеріали по Покійнім то про його бібліотеку». Зокрема було заявлено про потребу докласти більших зусиль, щоб отримати етнографічні «матеріали від родини Покійного» [17, арк. 9 зв.].

Як відомо, упродовж кількох років основним питанням на засіданнях Етнографічної комісії НТШ

була підготовка наступного тому МУРЕ, який, власне, став єдиним, що вийшов під назвою «Матеріали до української етнології й антропології», присвяченого пам'яті Володимира Гнатюка. Цей том став останнім у серії, у ньому, серед 24 розвідок, опубліковано працю Івана Раковського «Доісторичні мотиви в українському народному мистецтві» [18]. Стаття підготовлена автором на основі опрацювання збірник у відділі «Гуцульщина» Музею НТШ з робочою назвою «Гальштатські ремінісценції у гуцульському мосяжництві» [19, с. 41].

На засіданні Етнографічної комісії 20 жовтня 1930 р. Іван Раковський озвучив прохання Дмитра Дорошенка в Берліні, щоби НТШ підтримало кандидатуру багаторічного члена комісії Зенона Кузеля перед Кураторією Українського наукового інституту в Берліні, який клопотався про роботу в цьому Інституті. Питання було позитивно вирішено і це відновило співпрацю між Етнографічною комісією та З. Кузелею, а 27 лютого 1931 р. відбулося ювілейне засідання, присвячене 30-літтю наукової роботи З. Кузеля, на яке І. Раковський підготував реферат про наукову діяльність вченого [17, арк. 15—15 зв.].

Час від часу у засіданнях Етнографічної комісії брали участь запрошені вчені, приміром, 3 жовтня 1934 р. Іван Раковський брав участь у обговоренні доповіді гостя Етнографічної комісії проф. В. Щербаківського «До питання про українське весілля», а 30 жовтня 1935 р. він був слухачем доповіді В. Січинського «Зв'язок між промисловим а народнім мистецтвом» [17, арк. 20 зв.—21, 22].

Окрему частину обговорень на засіданнях Етнографічної комісії та спільних засіданнях секцій у 20—30 рр. XX ст. присвячено представленню НТШ на міжнародних наукових подіях. Першим з таких стало питання участі членів НТШ у I Слов'янському конгресі географів та етнографів у Празі. Зокрема це обговорювали на спільному засіданні усіх секцій Товариства 30 березня 1924 р. Голова товариства В. Щурат доручив секціям сформувати делегацію, а І. Раковський висловився про необхідність вчасного залагодження справ з відпустками та паспортами [20, арк. 11 зв., 13]. Згодом питання участі у конгресі обговорювалося ще й на засіданні 25 травня 1924 р. [20, арк. 13 зв., 14]. У ньому зголосилися брати участь Ф. Колесса, І. Зілінський, М. Кор-

дуба, І. Раковський, І. Свенціцький, С. Рудницький та ін.

І Слов'янський конгрес географів та етнографів проходив 4—8 червня 1924 р. Його офіційне відкриття відбулося 4 червня 1924 р. у приміщенні Національного музею у Празі. Від імені українських наукових інституцій виголосив промову О. Колесса, від імені НТШ — К. Студинський [21, с. 1]. Іван Раковський представив виступ на тему «Les caracteres antropologiques du peuple Ukrainien» (Антропологічні риси українців), який був опублікований у збірнику праць конгресу в 1926 р. [22, s. 267—276].

У кінці 1926 р. почався підготовчий процес до проведення з'їзду у Польщі, Ф. Колесу обрано до складу Організаційного комітету [23, с. 3], а згодом він та І. Раковський працювали у львівському місцевому комітеті, який очолював завідувач кафедри географії УЯК проф. Є. Ромер. Саме І. Раковський запропонував розробити культурну програму, але, зрештою, її плануванням зобов'язали зайнятися Я. Чекановського [24, арк. 29—29 зв.]. Українців фактично усували від прийняття організаційних рішень, представники НТШ «змушені були тільки похапцем брати участь в орг. комітеті, заставляли вже все готове і — зовсім природно — не могли зорієнтуватися у всіх деталях конгресу» [25, с. 1—2]. Як відомо, цей з'їзд вивів на яв глибоку кризу у польсько-українських взаєминах, а приводом стала публікація в офіційній програмі конференції «Przewodnik kongresowej» статті директора міського архіву О. Чоловського про історію Львова (орієнтовно за тиждень до початку), у якій містилося шовіністичне повідомлення щодо польсько-української війни 1918—1919 рр. [26, s. 189—192].

Цій проблемі присвятили спільне засідання усіх секцій Товариства 23 травня 1927 р. та постало питання бойкоту конгресу, про що було вирішено негайно повідомити усіх учасників з українського боку [20, арк. 17]. Виділ НТШ відреагував відкликанням своїх представників з оргкомітетів, стверджуючи, що за статтю несе відповідальність не лише автор, а й оргкомітет в цілому [25, с. 2]. Зрештою, завдяки низці послідовних та злагоджених дій сторони досягли компромісу: українці взяли участь у всіх заходах, а 5 червня 1927 р., на урочистому відкритті Конгресу у Варшаві, Є. Ромер «серед найбільшої тишини і напруження» [25, с. 2] виклав фак-

тичне вибачення від імені організаційного комітету, суть якого у трьох пунктах викладена у Щоденнику З'їзду [23, s. 32]. Іван Раковський, який при цьому був присутній, у короткому вітальному слові від імені НТШ виголосив промову українською мовою, сказавши, зокрема, наступне: «Гаряче бажаємо, щоби праці цього Конгресу причинилися до правдивого порозуміння і до правдивого братнього зеднання не лише славянських держав, але й славянських народів “Щоби всі Славяне стали добрими братами і синами сонця-правди...”», як цього так щиро бажав наш геній Тарас Шевченко» [23, s. 32].

9 червня 1927 р. у Львові на засіданні 6-ї секції антропології, демографії етнографії, соціології II З'їзду СГЕ Іван Раковський виголосив доповідь на тему: «Les relations des types de races europeens chez les Ukrainiens» (Співвідношення між європейськими антропологічними типами серед українців) [27, s. 155—157]. Його матеріал, як і для попереднього з'їзду, був підготовлений французькою мовою (як і в К. Квітки, І. Панькевича), хоч більшість українців виступали українською (Олександр і Філарет Колесси, І. Зілинський, В. Щербаківський).

Попри бажання і заявку до участі, Іван Раковський не мав змоги бути присутнім ні на III Всеслов'янському з'їзді географів, етнографів та антропологів у Белграді, на якому були два представники-українці — В. Щербаківський і В. Кубійович [4, с. 77], ні на IV Конгресі слов'янських географів і етнографів, який відбувся 16—29 серпня 1936 р. у Софії. Пояснення знаходимо в офіційному зверненні від 12 червня 1936 р. НТШ до Міністерства внутрішніх справ про видачу паспортів для участі у міжнародних наукових конгресах та з'їздах. У цьому листі згадувалося, що всі делегати вже надіслали власні реферати до оргкомітетів [28, арк. 11—11 зв.], однак питання участі українців не було вирішене позитивно. Зрештою, у Белграді, як і на конгресі в Софії, з українців участь взяли лише В. Щербаківський, який і промовляв від імені українських інституцій [29, с. XV], та В. Кубійович.

Насамкінець згадаємо, що Іван Раковський двічі обирався головою НТШ (24 березня 1935 р. та 26 грудня 1937 р.) і перебував на цій посаді аж до ліквідації Товариства. У цей період завершено великий видавничий і науковий проект «Українська

загальна енциклопедія», головним редактором якого був Іван Раковський. Видання хоч і не вийшло під грифом НТШ, та виконувалося його науковими силами. Основну частину етнографічних матеріалів до гасла «Україна» доручили підготувати З. Кузелі (матеріальна і духовна культура), окрім нього над виданням працювали й інші члени Етнографічної комісії: Ф. Колесса (народна музика, усна словесність), І. Гургула (вишивка, писанки) та ін. Хоча редактором розділу «Україна» був В. Сімович, однак, для прикладу, З. Кузеля, який підготував більшу частину етнографічного викладу, все ж, у листі до редакції, в якому виклав схему майбутньої статті, пише: «Прошу проф. Раковського переглянути цей план і повідомити мене, чи треба ще що доповнити, або навпаки дещо пропустити, коли вже хто інший дав про те матеріал...» [30, арк. 17], що, на нашу думку, є свідченням і наукового авторитету вченого, і його глибокого залучення до редакційного процесу.

Висновки. Діяльність Івана Раковського в Етнографічній комісії НТШ тривала майже сорок років, хоча офіційно цей період менший на третину. Він, поряд з Хв. Вовком, Я. Пастернаком, а згодом і Р. Єндиком, був представником антропологічного напрямку в Етнографічній комісії НТШ, а основними працями у цій царині стали «Кости черемісів з давніх гробів у Тоншаєві Костромської губернії» (1918), «Расовість слов'ян» (1919), «Погляд на антропологічні відносини українського народу» (разом з Сергієм Руденком, 1925). Іван Раковський був учасником етнографічно-антропологічних експедицій під керівництвом Хв. Вовка у 1903 та 1906 рр., а згодом став одним з активних членів ЕК у міжвоєнний період, в цей час Іван Раковський доклав багато зусиль для підсилення голосу української науки на міжнародних наукових заходах. Верхівкою його науково-організаційної діяльності вважаємо керівництво НТШ протягом двох термінів у 1935—1940 рр. та реалізацію задуму першої української енциклопедії «Української загальної енциклопедії», головним редактором якої він був.

1. Головацький І. *Іван Раковський (1874—1949): життєписно-бібліографічний нарис*. Львів: Наукове Товариство ім. Шевченка, 2004. 234 с.
2. Франко О. *Федір Вовк — вчений і громадський діяч*. Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2000. 378 с.

3. Глушко М. Іван Раковський — дослідник антропологічних рис Тараса Шевченка. *Народознавчі зошити*. 2015. № 5 (125). С. 999—1003.
4. Чебан М. Українські вчені на міжнародних наукових форумах (1919—1939): організація, участь, тематика. *Україна — Польща: історична спадщина і суспільна свідомість*. 2017. Вип. 10. С. 72—89.
5. Сапеляк О. *Етнографічні студії в Науковому товаристві ім. Шевченка (1898—1939 рр.)*. Львів, 2000. 208 с.
6. *Хроніка українсько-руського Наукового Товариства імені Шевченка у Львові*. Ч. 14. Вип. II. 1903. 32 с.
7. Глушко М. Антропологічні студії в Науковому товаристві імені Шевченка (кінець XIX — 30-ті роки XX ст.). *Вісник Львівського університету. Серія історична*. Львів, 2010. Вип. 45. С. 413—436.
8. *Хроніка Наукового товариства імені Шевченка у Львові*. Ч. 28. Вип. IV. 1906. 22 с.
9. Вибрані листи І. Раковського до О. Барвінського, В. Гнатюка, К. Студинського та ін. Головацький І. *Іван Раковський (1874—1949): життєписно-бібліографічний нарис*. Львів: Наукове Товариство ім. Шевченка, 2004. С. 176—194.
10. *Хроніка Наукового товариства імені Шевченка у Львові*. Ч. 41. Вип. I. 1910. 64 с.
11. *Хроніка Наукового товариства імені Шевченка у Львові*. Ч. 40. Вип. IV. 1909. 45 с.
12. Коцюмбас О. Державна гімназія з українською мовою навчання у Львові (1920—1920-ті роки). *Вісник Львівського університету. Серія історична*. 2019—2021. Спецвипуск. С. 436—446
13. *Хроніка Наукового товариства імені Шевченка у Львові*. Ч. 45. Вип. I. 1911. 71 с.
14. Раковський І. *Кости черемісів з давніх гробів у Тоншаєві Костромської губернії*. Ч. I. *Матеріали до української етнології*. Львів, 1918. Т. XVII. 331 с.
15. *Хроніка Наукового товариства імені Шевченка у Львові*. Ч. 58—59. Вип. II—III. 1914. 55 с.
16. *Хроніка Наукового товариства імені Шевченка у Львові*. Ч. 60—62. Львів, 1918. 164 с.
17. *Центральний державний історичний архів України у Львові*. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 746.
18. Раковський І. Доісторичні мотиви в українському народньому мистецтві. *Матеріали до етнології й антропології*. Т. XX—XXI. Львів, 1929. С. 163—186.
19. *Хроніка Наукового товариства імені Шевченка у Львові*. Ч. 69—70. Львів, 1930. 136 с.
20. *ЦДДА у Львові*. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 38.
21. Всеславянський географічно-етнографічний конгрес. *Діло*. 1924. 13 червня. С. 1.
22. Rakowsky I. *Sbornik I sjezdu slovanských geografů a etnografů v Praze, 1924. Praha, 1926. S. 267—276.*
23. *Pamiętnik 2 Zjazdu słowiańskich geografów i etnografów odbytego w Polsce w r. 1927. T. 1 1929. S. 3.*
24. *ЦДДА у Львові*. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 147.

25. Славянське наукове об'єднання. *Діло*. 1927. 17 червня. С. 1—2.
26. Czolowski A. Lwow. Przeszosc. *Przewodnik Kongresowy II zjazdu slowiańskich geografów i etnografów w Polsce 1927 roku*. Kraków, 1927. S. 189—192.
27. Rakovski Jean. Les relations des types de races europeens chez les Ukrainiens. *Pamiętnik 2 Zjazdu slowiańskich geografów i etnografów odbytego w Polsce w r. 1927*. T. II. 1930. S. 155—157.
28. *ЦДДА у Львові*. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 56.
29. Сборникъ на конгресъ на славянскитѣ географи и етнографи въ София 1936. 1938. 405 с.
30. *ВР ЛННБ ім. В. Стефаника*. Ф. 252. Оп. 1. Спр. 611.

REFERENCES

- Golovatsky, I. (2004). *Ivan Rakovsky (1874—1949): a biographical and bibliographical essay*. Lviv [in Ukrainian].
- Franko, O. (2000). *Fedir Vovk — scientist and public figure*. Kyiv: Publishing house of the European University [in Ukrainian].
- Hlushko, M. (2015). Ivan Rakovskyi — researcher of anthropological features of Taras Shevchenko. *The Ethnology notebooks*, 5 (125), 999—1003 [in Ukrainian].
- Cheban, M. (2017). Ukrainian Scholars Taking Part in International Scientific Workshops (1919—1939): Organizing, Participation, Themes. *Ukraine Poland: Historical Heritage and Public Consciousness* (Vol. 10, pp. 72—89) [in Ukrainian].
- Sapelyak, O. (2000). Ethnographic researches in Shevchenko Scientific Society (1898—1939). Lviv [in Ukrainian].
- (1903). *Chronicle of the Shevchenko Scientific Society in Lviv* (Vol. 14) [in Ukrainian].
- Hlushko, M. (2010). Anthropological studies in Shevchenko Scientific Society (end of XIXth — thirty years of XXth century). *Visnyk of the Lviv University. Series History* (Issue 45, pp. 413—436) [in Ukrainian].
- (1906). *Chronicle of the Shevchenko Scientific Society in Lviv* (Part 28, issue IV) [in Ukrainian].
- Golovatsky, I. (2004). Selected letters by I. Rakovsky to O. Barvinsky, V. Hnatiuk, K. Studynsky, and others. *Ivan Rakovsky (1874—1949): a biographical and bibliographical essay* (Рр. 176—194). Lviv [in Ukrainian].
- (1910). *Chronicle of the Shevchenko Scientific Society in Lviv* (Vol. 41) [in Ukrainian].
- (1909). *Chronicle of the Shevchenko Scientific Society in Lviv* (Vol. 40) [in Ukrainian].
- Kotsiumbas, Oresta. (2021). Lviv state gymnasium with ukrainian language of teaching (1920s—1930s). *Visnyk of the Lviv University. Series History. 2019—2021. Special Issue* (Рр. 436—446) [in Ukrainian].
- (1911). *Chronicle of the Shevchenko Scientific Society in Lviv* (Vol. 45) [in Ukrainian].
- Rakovsky, I. (1918) *Bones of Cheremis from ancient coffins in Tonshayiv, Kostroma province. Materials for Ukrainian ethnology* (Part I, vol. XVII). Lviv [in Ukrainian].
- (1914). *Chronicle of the Shevchenko Scientific Society in Lviv* (Vol. 58—59) [in Ukrainian].
- (1918). *Chronicle of the Shevchenko Scientific Society in Lviv* (Vol. 60—62) [in Ukrainian].
- Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv (CSHAU in Lviv)*. F. 309. Op. 1. Case 746 [in Ukrainian].
- Rakovsky, I. (1929). Prehistoric motifs in Ukrainian folk art. *Materials for ethnology and anthropology* (Vol. XX—XXI, pp. 163—186). Lviv [in Ukrainian].
- (1930). *Chronicle of the Shevchenko Scientific Society in Lviv: for the years 1926—1930* (Vol. 69—70) [in Ukrainian].
- CSHAU in Lviv*. F. 309. Op. 1. Case 38 [in Ukrainian].
- (1924, 13 june). All-Slavic Geographical and Ethnographic Congress. *Dilo* [in Ukrainian].
- Rakovsky, I. (1926). *Proceedings of the 1st Congress of Slavic Geographers and Ethnographers in Prague 1924* [in Ukrainian].
- Sawicki, L. (Ed.). (1929). *Proceedings of the 2nd Congress of Slavic Geographers and Ethnographers in Poland 1927* (Vol. I) [in Polish].
- CSHAU in Lviv*. F. 309. Op. 1. Case 147 [in Ukrainian].
- (1927, 17 june). Slavic Scientific Association. *Dilo* [in Ukrainian].
- Czolowski, A. (1927). *Lviv. The Past. Congress Guide of the 2nd Congress of Slavic Geographers and Ethnographers in Poland 1927* [in Polish].
- Rakovski, John (1930). *The relationship between European race types in Ukrainians.. Proceedings of the 2nd Congress of Slavic Geographers and Ethnographers in Poland 1927* (Vol. II) [in French].
- CSHAU in Lviv*. F. 309. Op. 1. Case 56 [in Ukrainian].
- Batakliiev, I. (Ed.). (1938). *Proceedings of the 4th Congress of Slavic Geographers and Ethnographers, Sofia 1936* [in Bulgarian].
- Manuscripts Department of the Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv*. F. 252. Op. 1. Case 611 [in Ukrainian].